

Irodalom

Barker, V. (2000): *Beyond appearances: students' misconceptions about basic chemical ideas*. Royal Society of Chemistry, London. (www.chemsoc.org/networks/learnnet/miscon.htm)

Gabel, D. (1999): Improving teaching and learning through chemistry education research: a look to the future. *Journal of Chemical Education*, 4. 548.

Taber, K. (2002): *Chemical misconceptions – Prevention, diagnosis and cure, Vol. I: Theoretical background; Vol. II: Classroom resources*. Royal Society of Chemistry, London.

Talanquer, V. (2006): Commonsense chemistry: a model for understanding students' alternative conceptions. *Journal of Chemical Education*, 5. 811.

Korom Erzsébet (2005): *Fogalmi fejlődés és fogalmi váltás*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest

Tóth Zoltán

Debreceni Egyetem, TTK,
Szervetlen és Analitikai Kémia Tanszék
Kémia Szakmódszertani Csoport

Interkulturális kommunikáció

Mit jelent, ha kínai partnerünk a „Már ebédeltél?” (115.) kérdéssel üdvözlő, vagy ha azt halljuk, hogy egy ázsiai ijedtében „elkékiült” (23.), netán angol beszélgetőtársunk valakit a „gyáva, mint egy chicken” (23.) hasonlattal illet? Miért és miként különböznek az egyes kultúrák, és hogyan kerülhetők el a kulturális félreértések? E kérdéseket járja körbe Hidasi Judit könyve, amely igényes és – példái révén – olvasmányos, egyben tanulságos rendszerbe foglalja az interkulturális kommunikációra vonatkozó ismereteket.

A könyv egy mottónak szánt alapigazsággal kezdődik: „Mindenki a saját kárán tanul – de hasznosabb, ha a másokén”. Különösen így van ez a huszonegyedik században, amikor az interkulturális ismeretek szükségessége „minőségileg más dimenziót nyert” (9.), hiszen „a nemzetköziesedés igénye napi munkaszféránkban is jelentkezik”. (9.) Azaz, kitűnő nyelvi felkészültség és szakmai ismeretek birtokában sem nélkülözhetjük a kulturális ismereteket mindennapi kommunikációnk során.

A *Kultúra – kultúrák* című fejezet a kultúrát komponensei szerint ragadja meg. Számos lehetséges kultúra-meghatározás (Howard, Haviland, Duncan megközelítései) mellett a szerző saját „munkadefinícióját” is megismerhetjük, amely szerint a kultúra „egy adott közösség által birtokolt, használt, alakított és közvetített szellemi és tárgyi világ, amelyet a közösség tagjai azonos módon értelmeznek”. (14.) E kettős felosztás szemléltetésére a szerző Hall jéghegy-modelljét hívja segítségül, amely a külső és belső kultúra distinkcióra épít, s

ezen belül is a nem látható hányadot (hiedelmek, értékek, normák, érzelmek, attitűdök, elvárások, szimbólumok: metaforák, közmondások, szólások, mítoszok) fejt ki, nyelvhasználati példákkal bőségesen illusztrálva.

Léteznek a kultúra e kettős felosztásán kívül egyéb megközelítések is – gondoljunk csak a három, illetve négy réteggel dolgozó elméletekre (pl. Gibson fa-modellje, Hofstede és Spencer-Oatey hagyomány-modellje), melyek bár lehetővé teszik a kultúra komponenseinek „kifinomultabb” tanulmányozását, a könyvben nem jelennek meg. Mindazonáltal az elméleti háttér logikus, rendszerszerű összefoglalása és az életből vett példák jól megvilágítják a probléma lényegét.

A *kultúra jellemzői* címet viselő fejezet a kultúrát ismerve szerint ragadja meg az alábbi címszavak keretében: társadalmi termék, tanult ismeret, egyedi és sajátos. Mint a szerző hangsúlyozza, „valóságérzékelésünket és a valósághoz való viszonyunkat a kultúránk, ezen belül is az adott kultúra nyelve határozza meg, és ennek

szűrőjén keresztül értelmezzük és értjük meg a hozzánk érkező információkat”. (28.) Azaz „viselkedésünkben egy tanult érintkezésformát érvényesítünk” (27.), amely sokszor olyannyira interiorizálódik, hogy automatizmusokká válhat. Ez legszembetűnőbbé különböző kultúrák találkozásokor, ’diszfunkció’ esetén válik.

A *kultúra modellálása* a legismertebb kultúra-leírási modellek (Hofstede 4+1 kulturális dimenziója, a Kluckhohn-Strodtbeck-féle értékorientációs modell, valamint Hall elmélete a kontextus szerepéről) felvonultatására vállalkozik. A fejezet tehát az elméleti rendsze-

rezési kísérletek közül mindössze három emel ki bemutatás céljából, ez azonban tudatos döntés eredménye. A szerző álláspontja szerint ugyanis „ezek nyújtják a legtöbb elméleti kapaszkodót a kultúrák közötti különbségek megértéséhez, tehát gyakorlati alkalmazhatóságuk (...) a legjobb”. (48.) És valóban, egyfelől Trompenaars kultúrakonceptiója, Hidasi szavaival élve „é-

rdemben nem ad hozzá” (44. oldal) a hofstede-i és kluckhohn-strodtbeck-i modellekhez, így részletes ismertetése a könyv szempontjából valóban nélkülözhetőnek tűnik. Másrészt a hall-i rendszerben lehetőség nyílik az egyes kultúrák cizellált leírására. A kontextusnak tulajdonított szereptől függően ugyanis az egyes kultúrák viszonyulása egy sor mutató tekintetében – idő, tér-ritmus, érvelés, verbális üzenetek, társadalmi szerepek, személyközi kapcsolatok, társadalmi szerveződés – eltérő lehet.

Az interkulturális kommunikáció fogalmának értelmezése kapcsán a szerző felhívja a figyelmet arra, hogy az idegen kultúra nem feltétlenül jelent külhoni környe-

zetet. A más kultúra jelenthet új családi vagy munkahelyi közegbe való bekerülést is, „bár a külföldi új kulturális környezet ennél rendszerint bonyolultabb helyzeteket produkál” (31.), megnöveli ugyanis azoknak a kulturális szűrőknek a számát, amelyeken a kódolás-dekódolás során át kell haladnia az információnak. Azaz, a kompetens nyelvhasználó a szavak szemantikai jelentése és a grammatikai szabályok mellett a célnyelvi kultúrát is ismeri, ennek hiányában ugyanis könnyen véthetünk a pragmatika szabályai ellen. Így például ajándékozásnál nem lényegtelen, hogy

mely kultúra (esetünkben a magyar, az angol, vagy a japán) nyelvhasználati szabályait követjük az alábbi kísérőszöveg megfogalmazásakor:

„Ez egy nagyon finom vörösbor, állítólag Liszt Ferencnek ez volt a kedvence, remélem, hogy Önnek is megnyeri a tetszését.” „Ez itt egy üveg vörösbor, sokan egész jónak tartják...” „Ez nem túlságosan finom bor, félek, hogy nem ízlik majd Önnek...” (68.)

Az idegen kultúra nem feltétlenül jelent külhoni környezetet. A más kultúra jelenthet új családi vagy munkahelyi közegbe való bekerülést is, „bár a külföldi új kulturális környezet ennél rendszerint bonyolultabb helyzeteket produkál”, megnöveli ugyanis azoknak a kulturális szűrőknek a számát, amelyeken a kódolás-dekódolás során át kell haladnia az információnak.

Hidasi Judit könyve „csaknem két évtizedes kutatói, oktatói munka és személyes tapasztalatok eredménye”. (10.) Használhatják mindazok, akiket – akár elhivatottság, akár kíváncsiság okán – foglalkoztatnak az interkulturális kommunikáció kérdései.

Hidasi Judit (2004): *Interkulturális kommunikáció*. Scolar, Budapest.

Vári Judit

Pannon Egyetem, Bölcsészettudományi Kar,
Interdiszciplináris Bölcsész- és
Társadalomtudományi Doktori Iskola,
Nyelvészeti Alprogram –
Eszterházy Károly Főiskola